

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 6, 2013

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 369.542.001.7(477)

В. М. Белоусов,
здобувач Академії муніципального управління м. Київ

МЕХАНІЗМИ УСУНЕННЯ РИЗИКІВ У ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Vitaliy Belousov,
Researcher Municipal Management Academy, Kyiv

MECHANISMS OF RISK IN THE REFORM OF THE PENSION SYSTEM IN UKRAINE

В. М. Белоусов,
соискатель Академии муниципального управления, г. Киев

МЕХАНИЗМЫ УСТРАНЕНИЯ РИСКОВ В ПРОЦЕССЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ В УКРАИНЕ

Статтю присвячено дослідженню пріоритетних напрямів реформування пенсійної системи України, ризиків, що можуть виникнути в процесі реформування та після впровадження трьохрівневої пенсійної системи, а також можливих наслідків реформування системи для економіки країни в цілому.

The article is devoted to the priority directions of reforming the pension system of Ukraine, risks that may arise in the process of reforming and after the introduction of the three-pillar pension system, as well as the possible consequences of the reform of the system for the economy as a whole.

Статья посвящена исследованию приоритетных направлений реформирования пенсионной системы Украины, рисков, которые могут возникнуть в процессе реформирования и после внедрения трехуровневой пенсионной системы, а также возможных последствий реформирования системы для экономики страны в целом.

Ключові слова: механізми реформування пенсійної системи, доходи, джерела, заробітна плата, накопичення, усунення ризиків.

Keywords: mechanisms of pension reform, income sources, wages, savings, elimination of risks.

Ключевые слова: механизмы реформирования пенсионной системы, доходы, источники, заработная плата, накопления, устранения рисков.

Постановка проблеми. Дослідження пріоритетів та можливих наслідків реформування системи державного регулювання пенсійного забезпечення України, свідчить що кошти держбюджету є єдиним джерелом покриття дефіциту бюджету ПФУ. Тому зростання останнього, внаслідок несприятливої демографічної ситуації автоматично призводить до зростання державного боргу за умови, що інші статті видатків держбюджету не підлягають секвестру. Покриття дефіциту бюджету ПФУ за рахунок коштів державного бюджету призводить до вимушеного скорочення витрат по інших життєво важливих статтях: медичне забезпечення, освіта, оборона тощо. За умови збереження нинішньої ситуації перспективи покращення фінансового стану ПФУ виглядають досить примарно, а відтак й уся система державних фінансів знаходяться під безперервною загрозою.

На нашу думку, в здоровій економіці взаємоз'язок динаміки пенсій та корпоративних фінансів представляє собою замкнуте коло, що представлено у вигляді схеми - кругообіг динаміки пенсій та корпоративних фінансів. Зростання пенсій через підвищення сукупного внутрішнього попиту тягне за собою підвищення обсягів виробництва, що, в свою чергу, призводить до підвищення сукупного фонду оплати праці та зростання обсягів внесків по ПФУ.

В силу парадигми пенсійної системи, якою вона бачиться нині, реформована система за певних умов може не тільки не послабити традиційні загрози дореформеної системи, але й підсилити їх, а також доповнити додатковими, притаманними виключно накопичувальній пенсійній системі. До них, насамперед слід віднести знецінення накопичень внаслідок інфляції, свідоме неналежне функціонування фінансових посередників, погіршення фінансового стану ПФУ, щільність прив'язки до світових фінансових процесів та загрозу дестабілізації вітчизняного фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у вирішення проблем державного регулювання соціального і пенсійного страхування зробили такі відомі українські та зарубіжні вчені, як: С. Біла, В. Грушко, Е. Лібанова, В. Івашкевич, Г. Волошук, В. Закраєвський, Л. Качан, В. Колбун, В. Логвіновський, Б. Надточій, О. Мачульська, В. Максимчук, С. Погорелова, О. Примостка, М. Соколик, П. Шевчук, С. Юрій, Б. Юровський, та ін. Питання розвитку пенсійної реформи широко висвітлені в працях В. Дроганя, Г. Ковальської, О. Косенко, Г. Мак Тагарта, С. Печери, Л. Ричика, Р. Сіржука, А. Сорокіна, Д. Табачника, Ю. Шклярівської та ін.

Проте, незважаючи на широкий спектр досліджуваних проблем і не применшуючи вагомості і значущості внеску названих учених, варто зазначити, що теоретичні та практичні аспекти державного регулювання пенсійного страхування та розвитку недержавного пенсійного забезпечення з урахуванням досвіду зарубіжних країн досліджені недостатньо. На сьогодні існує низка проблем, пов'язаних із нормативним забезпеченням і державним регулюванням системи соціального та пенсійного страхування, що гальмує розвиток пенсійної реформи в Україні, а вирішення проблем пенсійної системи зводиться лише до впровадження трирівневої пенсійної системи. Відсутній єдиний науково обґрунтований підхід до визначення основних термінів та положень у галузі пенсійного страхування, не досліджені пріоритети реформування пенсійної системи, а відтак майже не існує ґрунтовних прогнозів щодо наслідків реформування та ризиків, що можуть виникнути після впровадження трирівневої пенсійної системи.

Постановка завдання. Завданням дослідження є визначення пріоритетів реформування, можливих наслідків та ризиків реформованої пенсійної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структура загроз реформованої пенсійної системи визначається її майбутньою парадигмою, в першу чергу, співіснуванням розподільчої та накопичувальної складових. Наявність останньої визначає чотири чинники, які докорінним чином впливатимуть на стан пенсійної

системи та безпеки держави. Коректно кажучи, таке співіснування відбувається з 2004 року, коли було запроваджено систему недержавного пенсійного забезпечення (III рівень). Але наразі остання характеризується такими незначними обсягами та, відповідно, ступенем впливу, що в науково-практичному аспекті її існування можна знехтувати [1].

По-перше, це довготривалість процесу накопичень. Він відбуватиметься, за винятком перехідного періоду, протягом усього трудового життя людини, тобто в середньому 40 років.

По-друге, наявність інвестиційної діяльності, яка є обов'язковим атрибутом накопичувальної системи. Накопичені кошти можуть й повинні бути інвестовані в певні класи та види активів. Головною метою такого інвестування слід вважати збереження пенсійних накопичень. Другою метою вважається формування довгострокового відносно дешевого інвестиційного ресурсу для потреб прискореного розвитку вітчизняної економіки.

В будь-якому випадку таке інвестування за своєю економічною природою завжди пов'язане з ризиком.

По-третє, вплив на рівень національних заощаджень. За своєю економічною суттю індивідуальні пенсійні накопичення можна розцінювати як відкладений попит, оскільки принциповою особливістю системи є неможливість вилучення накопичень до настання пенсійного віку.

По-четверте, механізм виплати пенсій з накопичувальної системи. В обов'язковому накопичувальному компоненті трирівневої пенсійної системи законодавство передбачає отримання двох видів пенсій – одноразової виплати та довічної пенсії. Причому остання розглядається як основна. Вона виплачуватиметься за рахунок придбання пенсіонером ануїтету у відповідного провайдера – страхової компанії, що матиме ліцензію на цей вид діяльності. Насамкінець, збільшення ролі недержавних фінансових інститутів, за активної участі яких функціонуватиме накопичувальна система.

Якщо облік та адміністрування пенсійних внесків покладаються на Накопичувальний фонд (принаймні протягом перших двох років функціонування системи), який по суті є органом державного управління, то інвестиційна діяльність та облік прав власності на пенсійні активи покладаються на приватні фінансові установи – компанії з управління активами та зберігачів. Крім того, після двох років функціонування системи громадяни за бажанням матимуть змогу перевести власні накопичення від Накопичувального фонду до приватного адміністратора. Запровадження системи II рівня стане ще одним серйозним випробуванням соціально-економічного стану країни. Вплив такого запровадження наразі доволі важко оцінити, оскільки він може мати як позитивний, так й негативний характер [1].

Соціальні та економічні ризики запровадження системи II рівня матимуть місце внаслідок наступних особливостей. Подальше погіршення фінансового стану ПФУ. Парадигма запровадження системи II рівня передбачає, що джерелом її наповнення стане частина пенсійних внесків (приблизно 20%), які сьогодні в повному обсязі спрямовуються до ПФУ.

Хоча процес переспрямування частини внесків матиме розтягнутий у часі характер (на момент запровадження до системи залучаються лише особи, молодші 35 років, а процент відрахування зростатиме з 2% до 7%, тобто щорічно на 1% протягом 6 років), в бюджеті ПФУ виникає ефект так званих «випадаючих доходів». Навіть з урахуванням того, що половина цих коштів може бути повернута через механізми державного запозичення, фінансовий стан ПФУ майже гарантовано погіршиться. За таких умов задача балансування бюджету ПФУ є вельми непростою для уряду. У випадку її невадлого вирішення покриття зростаючого дефіциту бюджету ПФУ знову стане проблемою державного бюджету [2].

Наразі серед експертів пенсійної галузі відсутнє чітке бачення шляхів вирішення проблеми випадаючих доходів. Одним з шляхів її вирішення уряд цілком обгрунтовано бачить звільнення ПФУ від невластивих йому функцій (зокрема фінансування дострокових та пільгових пенсій). В якості інших шляхів розглядаються:

- впровадження професійної пенсійної системи, у тому числі дольової участі роботодавців і держави у відшкодуванні фактичних витрат на виплату і доставку пенсій, які призначаються на пільгових умовах;
- впровадження на першому етапі - звільнення солідарної системи від фінансування доплати до розміру прожиткового мінімуму особам, які не мають необхідного страхового стажу, шляхом переключення зобов'язань на державний бюджет.

Не заперечуючи загалом щодо доцільності вищенаведених заходів, зазначимо лише, що переключення фінансового тиску з ПФУ на держбюджет навряд чи можна вважати кардинальним вирішенням проблеми. Експертам доцільно також зосередитись на пошуку шляхів збільшення доходів ПФУ. Серед них найчастіше наводять наступні:

- збільшення рівня оплати праці, у тому числі за рахунок її легалізації, та розширення легальної зайнятості населення;
- забезпечення здійснення Пенсійним фондом України за даними системи персоналізованого обліку та з урахуванням результатів перевірок ретельного аналізу стану сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та фактичного розміру виплаченої зарплати і внесення пропозицій стосовно шляхів вирішення відповідних проблем;
- погашення заборгованості із виплати заробітної плати та зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
- суттєве посилення відповідальності за використання нелегального робочого місця та виплату тіньової зарплати в поєднанні з оптимізацією розміру сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України [3].

Звертає на себе увагу, що усі вищенаведені заходи спрямовані на усунення нелегального функціонування діючих джерел доходів ПФУ. Але з урахуванням економіко-демографічних реалій вважаємо, що цього замало, а бюджет ПФУ потребує нових джерел доходів.

Причому такі джерела повинні позитивно сприйматись населенням та не викликати суспільного роздратування. До них найчастіше відносять:

- підвищення акцизів на елітні сорти алкоголю та тютюну;
- надходження від приватизації державного майна понад обсяги, передбачені у законі про Державний бюджет України на відповідний рік;
- надходження від продажу землі сільськогосподарського призначення (у разі прийняття відповідного закону);
- надходження від оподаткування операцій з нерезидентами, зареєстрованими в офшорних зонах (у разі запровадження);
- штрафні санкції за видобуток корисних копалин без спеціального дозволу на користування надрами і порушення передбачених ним умов;
- надходження від реалізації державної частки прибуткової продукції – вуглеводнів, які видобуваються в межах континентального шельфу Чорного моря, за угодами про розподіл продукції;

- вивіз мито на нафтопродукти (у разі запровадження);
- надходження від погашення суб'єктами господарювання заборгованості за кредитами, залученими під державні гарантії [3].

Усі вищенаведені заходи потребують відповідного законодавчо-нормативного опрацювання, яке з урахуванням вітчизняного нормотворчого процесу може бути розтягнуто у часі на термін, який складно передбачити.

Однею з найсуттєвіших загроз системі II рівня є знецінення пенсійних накопичень внаслідок інфляції. За недбалючої урядової політики, коли рівень інфляції перевищує 5-8%, заощадження знецінюються настільки швидко, що сам процес їх накопичення втрачає сенс.

Іншою загрозою системі II рівня є кризові явища. Звичайно, спад виробництва в національній економіці з наступним зменшенням зайнятості та зниженням заробітних плат обумовлює зведення бази сплати пенсійних внесків як в розподільчу, так й в накопичувальну системи.

Проте накопичувальна система, яка тримає переважну частину пенсійних накопичень в цінних паперах, піддається додатковому ризику їх втрати внаслідок швидкого зниження ринкової вартості фондових активів. Наразі світова експертна спільнота активно дискутує, чи повинна держава нести відповідальність перед пенсіонерами, що потрапили у «інвестиційну пастку». А якщо так, то чи повинна держава відшкодувати такому пенсіонеру втрату частини накопичень. Цілком зрозуміло, що за позитивної відповіді на ці питання додаткове навантаження знову лягатиме на державний бюджет [4].

Система II рівня набуває потенційну можливість бути розбалансованою внаслідок не тільки вітчизняних, але й іноземних кризових процесів, тобто її вразливість до зовнішніх чинників підвищується. Розбалансування та дестабілізація фінансових ринків, є ще однією загрозою реформованої пенсійної системи, передусім, беззаперечно, йдеться про фондовий ринок. В силу своєї обов'язковості система II рівня матиме гарантовані у часі надходження грошового ресурсу, які до того ж мають добре прогнозовані обсяги.

Наприклад, згідно даних НДІ праці і зайнятості населення середня заробітна плата у 2013 році складатиме 2989,00 грн. Якщо система II рівня почне функціонувати з 2013 року, щорічний обсяг надходжень до Накопичувального фонду складатиме близько 5 млрд. грн. А якщо система була запроваджена раніше і у 2013 році функціонувала на повну потужність, тобто відрахування сягнули б планових 7% заробітної плати, річні надходження перевищили б 17,5 млрд. грн. Цілком зрозуміло, що за таких умов Накопичувальний фонд стане найпотужнішим оператором фінансових ринків з відповідними маніпуляторними можливостями. При цьому неминучо буде поява осіб, зацікавлених заробити на валютних, фондових, відсоткових спекулятивних коливаннях. Отже накопичувальний фонд за умови недостатньо досконалого регулювання може перетворитись на дестабілізуючий чинник, який матиме потенційну можливість свідомого розбалансування фінансових ринків, сприяючи виникненню фінансових пірамід [5].

Вважаємо, що наслідками невадлого функціонування системи II рівня гарантовано стануть подальше зuboження пенсіонерів та загострення протестних настроїв у суспільстві, подальше зuboження пенсіонерів. У випадку, якщо внаслідок будь-яких причин майбутні ануїтетні виплати з накопичувальної системи будуть менше 20% - 25% виплат з розподільчої пенсійної системи, матеріальний стан майбутніх пенсіонерів погіршиться. Таке погіршення може відбуватись поступово чи

одночасно з наступних причин:

1. Вади періоду накопичення. Згідно чинного законодавства за період участі майбутнього пенсіонера лише в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35 %, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування – 1,08 %. Іншими словами, учасник накопичувальної системи отримуватиме пенсію з солідарної системи, на 20 % меншу. Ця різниця повинна бути компенсована (а в ідеалі – перевищена) за рахунок інвестування персональних пенсійних накопичень. Але пенсійне (як і будь-яке інше) інвестування піддається дії низки різного роду інвестиційних ризиків, яких у загальному випадку неможливо уникнути. Такі ризики можуть бути наслідком довготривалої несприятливої макроекономічної ситуації, різного роду фінансових криз, форс-мажорних обставин тощо. Отже, невдале інвестування пенсійних активів, або й просто невдалі обставини, можуть стати об'єктивною причиною того, що на момент виникнення права на пенсію учасника II рівня розмір його пенсійних накопичень не «перекриє» вищевказані 20 %. Кінцевим результатом цього явища стане погіршення матеріального становища пенсіонера.

Наразі єдиним інструментом запобігання вадам періоду інвестування може стати запровадження системи гарантування пенсійних коштів накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

2. Інфляція періоду отримання пенсії. В загальному випадку довічна пенсія (ануїтет) зі страхової компанії (так само, як й пенсія з солідарної системи) є страховим чинником, який дозволить пенсіонеру отримувати виплати протягом усього періоду дожиття. Проте між цими двома видами пенсій є суттєва й надзвичайно важлива різниця. Чинне законодавство передбачає індексацію пенсії з солідарної системи на рівень інфляції. Натомість ануїтет розраховується актуарно та залишається постійним протягом усього періоду дожиття пенсіонера. При цьому не передбачається жодних поправок на інфляцію, тобто рівень споживання пенсіонера за рахунок накопичувальної складової з року в рік зменшуватиметься, матиме місце процес зuboжіння пенсіонерів.

Апеляції до світового досвіду вирішення проблеми індексації ануїтету є марними внаслідок його відсутності. Ця проблема й досі залишається не вирішеною. Одним з пропонуванних механізмів її вирішення є забезпечення страховим компаніям доступу до пенсійних облігацій, про які йшлося вище, і які повинні мати статус облігацій внутрішніх державних позик України (ОВДП) відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [4].

Внаслідок дії сукупності економічних факторів існує ймовірність того, що система II рівня не виправдає очікувань, що на неї покладаються. Якщо індивідуальні пенсійні накопичення в силу будь-яких причин не стануть суттєвою добавкою до державної пенсії з розподільчої системи, Україну очікує подальше зuboжіння найстаршої когорти населення. Причому причинно-наслідковий зв'язок (внаслідок яких саме факторів накопичувальна складова не виправдала очікувань, що на неї покладаються) у даному випадку не відіграватиме жодної ролі.

Деякі з вищевведених проблем можуть виникнути лише після початку пенсійних виплат, отже наразі вони видаються далекими й примарними. Проте досвід Казахстану, та інших країн, що запровадили пенсійні системи II рівня, свідчить, що готуватись до їх вирішення слід заздалегідь [4].

На нашу думку накопичувальні фонди, а особливо неефективне державне регулювання їхньої діяльності, створюють найбільшу загрозу реформуванню пенсійної системи:

1. Майбутні фінансові кризи у будь-якому випадку негативно впливають на стан усіх пенсійних систем, проте механізми й наслідки впливу для розподільчої та накопичувальної систем різняться.

2. Накопичувальні системи внаслідок економічної природи є більш вразливими для фінансових криз. Крім того, вони швидше реагують на кризові явища падінням вартості пенсійних активів, хоча згодом й швидше відновлюються.

3. Запобіжні заходи для розподільчої системи є обмеженими для застосування в силу складної економічної та демографічної ситуації. При розробці заходів протистояння кризовим явищам перевага повинна надаватись заходам структурного характеру.

4. Запобіжні заходи параметричного характеру для накопичувальної системи взагалі (за поодинокими випадками) не можуть бути застосовані. Отже арсенал заходів протистояння кризовим явищам для накопичувальних систем складатиметься майже виключно з структурних.

5. Нейтралізація впливу фінансових криз зокрема, та загроз реформованій пенсійній системі взагалі потребує чіткого формулювання та осмислення державних пріоритетів на довгострокову перспективу.

Виходячи із дослідження зарубіжного досвіду реформування пенсійної системи вважаємо, що на перший план серед державних пріоритетів виходить проблема збереження пенсійних накопичень. Найбільшими загрозами такому збереженню слід вважати три:

- Інфляція. Навіть за умови фізичного збереження грошових коштів інфляція є однією з головних загроз ефективності функціонування накопичувального процесу, оскільки з часом здатна настільки знизити споживчу вартість пенсійних накопичень, що сам процес накопичення втратить сенс;

- Неналежне (недобросовісне) управління пенсійними активами. Якщо інфляцію слід вважати екзогенним, та неналежне управління є ендогенним по відношенню до системи фактором. Неналежне управління може бути як неавтоматичним (внаслідок недостатнього рівня кваліфікації менеджменту) так і навмисним (банальне шахрайство). Але обидва види тягнуть за собою зменшення вартості пенсійних накопичень, а відтак й обсягу пенсійних прав майбутнього пенсіонера;

- Фінансові кризи. Їх також слід вважати екзогенним по відношенню до системи фактором, що тільки підвищує їх значущість та вплив.

Виходячи з вищевведеного, первинними пріоритетами для держави в контексті запровадження накопичувальної складової повинні бути наступні:

- запобігання знеціненню пенсійних накопичень внаслідок інфляції;
- забезпечення якісного державного регулювання та нагляду;
- підвищення стійкості фінансових ринків.

Одним із напрямів удосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні вважаємо поступове скасування пільгових пенсій та зміцнення накопичувальних принципів

Ці пільги призводять до того, що такі працівники отримують право на більш ранній (та/або більш щедрий) доступ до пенсійних виплат, ніж передбачено загальною пенсійною системою країни для інших категорій населення. Виникають наступні доречні запитання: як визначити та об'єктивно обґрунтувати вибір груп, які можуть користуватися пільговим пенсійним забезпеченням, і як фінансувати ці пільги? Ці питання вже вирішені багатьма країнами, в яких зараз існують такі схеми. Ще одне доречне запитання: чи є пенсійна система оптимальним інструментом для врахування відмінностей у професіях. Чому не можна використовувати заробітну плату або надбавки до заробітної плати, що було б більш безпосереднім підходом, за якого пенсійна система залишилася би не викривленою [3].

Наступним напрямом удосконалення державного регулювання пенсійного забезпечення є перерозподіл внесків із роботодавців на працівників.

Є багато сильних аргументів на користь більш високих внесків з боку працівників порівняно з внесками роботодавців. Наприклад, рух у бік більш високих внесків працівників примусить їх краще цінити власні пенсійні права, накопичені завдяки «формальній» участі у ринку праці. Отже, Україні можна рекомендувати перерозподілити внески так, щоб збільшити внесок працівників, і слідувати прикладу Німеччини, тобто зробити співвідношення часток роботодавців і працівників у пенсійних внесках 50:50 [4].

Наступним пріоритетним напрямом реформування пенсійної системи вважаємо коригування ставок пенсійних внесків. Намагаючись вирішити проблеми, що виникають унаслідок старіння населення і відповідного збільшення державних видатків, пов'язаних з віковим фактором, політики повинні також робити вибір із трьох можливих варіантів [5]:

- підвищення ставки пенсійних внесків;
- створення стимулів та середовища, придатного для продовження трудового життя;
- урізання щедрих розмірів пенсійних доходів.

Другий варіант включатиме можливість отримання пенсій одночасно з продовженням трудової діяльності – можливо, на умовах неповного робочого часу, та продовження сплати пенсійних внесків. Третій варіант також передбачатиме усунення альтернативних способів дострокового виходу на пенсію.

Очевидно, можна було б також реалізувати певну комбінацію цих трьох варіантів, щоб виконати задачу покращення довгострокової сталості пенсійних систем і підтримання достатності пенсійних доходів. Факти, наведені вище, показують, що в багатьох європейських країнах проведені реформи, які покращили стимули для продовження трудового життя і (або) зменшили щедрість державної пенсійної системи.

Ураховуючи, що ставка внеску вже й так висока, для України подальше підвищення ставки пенсійних внесків не рекомендується. Враховуючи наявність дефіциту Пенсійного фонду, Україні слід розглянути можливість зменшення ставок пенсійних внесків, щоб скоротити витрати на утримання робочої сили, підвищити конкурентоспроможність і активізувати зростання зайнятості.

На наш погляд, заходи з детінізації неформального ринку праці в Україні є ключовими пріоритетними напрямками реформування державного регулювання системи пенсійного забезпечення.

На основі вивчення досвіду інших країн відзначимо, що є три чинники, які обумовлюють наявність великого неформального ринку праці в Україні:

1. Внески на соціальне страхування високі, й вони переважають позитивний ефект від низького (15%) фіксованого прибуткового податку.
2. Непрофесійне функціонування, зокрема корупція, адміністрації соціального забезпечення у застосуванні санкцій за «обман» не дозволяє вигодам від

нещодавніх реформ ринку праці покращити звітність про зайнятість.

3. Відсутність довіри й низький рівень забезпечення суспільними благами призводять до слабкої мотивації до сприяння ініціативам державного сектору [1].

Високі пенсійні внески роботодавців є фактично однією з головних складових підвищення витрат на робочу силу в Україні. Високі витрати на робочу силу заохочують неформальну зайнятість, де велика частка зарплат виплачується «у тіні». Навіть якщо про зайнятість повідомляється, для більшості працівників внески сплачуються з мінімальної заробітної плати. Ці два аспекти в кінцевому підсумку зменшують доходи ПФУ.

Повне покриття і порядок сплати пенсійних внесків самозайнятими особами (особливо це гостро стосується сільськогосподарських працівників) є також одним із пріоритетних напрямів вирішення проблеми пенсійного забезпечення.

Ефективне і дієве обслуговування соціальним страхуванням самозайнятих осіб і сільськогосподарських працівників включатиме не тільки покриття відповідною пенсійною схемою, й надання цим особам рекомендацій та проведення заходів задля профілактики виробничого травматизму, забезпечення належних медичних і реабілітаційних послуг у випадку професійного захворювання або непрацездатності [4].

Висновки з проведеного дослідження. Структура загроз реформованої пенсійної системи визначається її майбутньою парадигмою, в першу чергу, співіснуванням розподільної та накопичувальної складових. Наявність останньої визначає чотири чинники, які як ми вважаємо, докорінним чином впливатимуть на стан пенсійної системи та безпеки держави.

По-перше, це довготривалість процесу накопичень.

По-друге, наявність інвестиційної діяльності, яка є обов'язковим атрибутом накопичувальної системи. Головною метою такого інвестування слід вважати збереження пенсійних накопичень. Другою метою вважається формування довгострокового відносно дешевого інвестиційного ресурсу для потреб прискореного розвитку вітчизняної економіки.

По-третє, вплив на рівень національних заощаджень. За своєю економічною суттю індивідуальні пенсійні накопичення можна розцінювати як відкладений попит, оскільки принциповою особливістю системи є неможливість вилучення накопичень до настання пенсійного віку.

По-четверте, механізм виплати пенсій з накопичувальної системи. В обов'язковому накопичувальному компоненті трирівневої пенсійної системи законодавство передбачає отримання двох видів пенсій – одноразової виплати та довічної пенсії.

На нашу думку, в силу парадигми пенсійної системи, якою вона бачиться нині, реформована система за певних умов може не тільки не послабити традиційні загрози дореформеної системи, але й підсилити їх, а також доповнити додатковими, притаманними виключно накопичувальній пенсійній системі. До них, насамперед слід віднести знецінення накопичень внаслідок інфляції, свідоме неналежне функціонування фінансових посередників, погіршення фінансового стану ПФУ, щільність прив'язки до світових фінансових процесів та загрозу дестабілізації вітчизняного фінансового ринку.

Позитивний вплив реформування пенсійної системи на соціально-економічний стан країни полягатиме у наступному: розумне та раціональне інвестування майбутніх пенсійних накопичень здатне надати потужний поштовх вітчизняній економіці. Спрямування довгого та відносно дешевого інвестиційного ресурсу у реальний сектор здатне забезпечити швидке та стале зростання внутрішнього високотехнологічного виробництва з високим рівнем доданої вартості. Це автоматично потягне за собою зростання кількості робочих місць, зниження рівня безробіття та підвищення рівня заробітної плати. Наслідком стане підвищення внутрішнього попиту, яке, у свою чергу, за наявності відповідного грошового ресурсу, призведе до подальшого розширення виробництва тощо. Тобто матиме місце самовідновлюваний циклічний процес «зростання виробництва – зростання зайнятості та заробітних плат – зростання пенсій – зростання внутрішнього споживання – зростання виробництва».

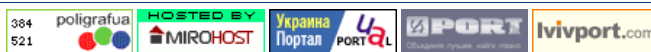
Бібліографічний список.

1. Ангелко І. Тіньова діяльність як джерело доходу: основні форми вияву / І.Ангелко // Галицький економічний вісник. — 2010. — №2(27).— с.108-115.
2. Коваль О.П. Проблеми становлення накопичувальної складової пенсійного забезпечення в Україні: аналіт. доп. / О. П. Коваль. – К.: НІСД, - 2011. - 96 с. // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/430/>.
3. «Криза розподільної пенсійної системи в Україні та напрями диверсифікації пенсійного портфеля»: аналіт. доп./ О. М. Пищуліна, О. П. Коваль, А. М. Авчухова. – К.: НІСД, 2011. -104 с.
4. Папів М. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення/ М. Папів // Україна: аспекти праці. – 2004. – №1. – С. 3-11.
5. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

References.

1. Angelko I. Tin'ova diyal'nist' yak dzherelo doходу: osnovni formi viyavu / I.Angelko // Galic'kii ekonomichnii visnik. — 2010. — №2(27).— s.108-115.
2. Koval' O.P. Problemi stanovlennya nakopichuvai'noi skladovoi pensinogo zabezpechennya v Ukraini: analit. dop. / O. P. Koval' . – K.: NISD, - 2011. - 96 s. // [Elektronnii resurs] Rezhim dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/430/>.
3. «Krizha rozpodil'choi pensinnoi sistemi v Ukraini ta napryami diversifikacii pensinogo portfelya»: analit. dop./ O. M. Pischulina, O. P. Koval', A. M. Avchukhova. – K.: NISD, 2011. -104 s.
4. Papiev M. Mizhnarodnii dosvid reformuvannya pensinogo zabezpechennya/ M. Papiev // Ukraina: aspekti praci. – 2004. – №1. – S. 3-11.
5. Programa ekonomichnix reform na 2010-2014 roki «Zamozhne suspil'stvo, konkurentospromozhna ekonomika, efektivna derzhava» [Elektronnii resurs].–Rezhim dostupu: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"